

Самуел Ханеман

Медицина,
базирана на
опита

Избрани есета

Quantum

Самуел Ханеман

Медицина,
базирана на
опита

Избрани есета

SIMILIA SIMILIBUS

ИСТОРИЧЕСКИ ОЧЕРК
от Цветана Коджабашева

Поредица „Класика“

Quantum

Excerpts from
Christian Friedrich Samuel Hahnemann's
THE LESSER WRITINGS
Collected and translated by R. E. Dudgeon, M.D.
London, 1851

Първо издание

©Цветана Коджабашева – съставител и
преводач от английски език

©Фондация *Quantum*, 2022, София
ISBN 978-619-7431-18-6

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	9
<i>Самуел Ханеман - Избрани есета</i>	
Есе върху новия принцип за установяване на лечебните свойства на дрогите (С преглед на досега прилаганите способности) (1796)	17
Бързо излекуван колит (1797)	95
Антидоти на някои героични растителни субстанции (1798)	101
Излекуване и предпазване от скарлатина (1801)	111
- Предговор	111
- Излекуване и предпазване от скарлатина	122
- Последващи оплаквания	132
За ефектите на кафето (<i>От оригинални наблюдения</i>) (1803)	134
Медицина, базирана на опита (1805)	158
- Илюстрация на първата максима на опита	176
- Илюстрация на втората максима на опита	177
Практикуващият наблюдател (1825)	216
<hr/>	
Similia similibus - Исторически очерк	223
Бележки	257
Приложение - Списък на оригиналните трудове и книги на Самуел Ханеман	270

ВЪВЕДЕНИЕ

Целта на тази книга е да покаже зараждането на класическата хомеопатия. Тя съдържа избрани есета, написани от Самуел Ханеман и публикувани в сборника *The Lesser Writings*, издаден от Робърт Е. Дъджън - доктор по медицина и хомеопатия; той е събрал из медицинските журна-ли от онази епоха и е превел от германски на английски език част от трудовете на Ханеман. *The Lesser Writings* е издадена през 1852 година във Филаделфия, САЩ.

Ханеман ни е оставил внушително медицинско наследство от преводни и авторски трудове. В *The Lesser Writings* са поместени негови писма, кратки и по-дълги есета, и обширни трактати, от които личи колко упорито, с жар и неотстъпчив стремеж е достигнал до установените принципи на класическата хомеопатия. Но тези "кратки трудове" далеч не са всичко, написано от Самуел Ханеман. В приложение към този коментар ще намерите изброени авторските му трудове, включително двете му книги *Органон на лечебното изкуство* и *Хроничните болести, тяхната особена природа и хомеопатичното им лечение*, и томове-те на хомеопатичната *Materia Medica Pura*. В списъка не са включени преводаческите му трудове, самите те значителен брой.

Изборът на включените в настоящата книга есета цели да помогне за добиване на перспектива към *Органона на лечебното изкуство* и за изясняване на някои въпроси. Най-добре се *пие вода от извора*, гласи една известна наша поговорка; така че за всеки хомеопат са незаменими размишленията, душевните откровения и указанията на нашия master. А и с тези трудове читателят добива въз-

можността да очертае мислено извървения от големия новатор път до ярките открития, положили основите на науката хомеопатия.

В края на книгата е поместен кратък исторически очерк за установяването на принципа *Similia similibus* в медицината от Самуел Ханеман. Трудна задача бе да се въздържа и да не бъде твърде обстоятелствена, защото Ханеман е бил сложна реформаторска личност, изключително активен - един от най-ерудитаните германски лекари по онова време. Делата на подобен човек не се поддават на определения или кратки описания. Негова биография обаче вече е написана, при това от не един виден автор хомеопат, и в резултат на задълбочени проучвания. Надявам се достигна до превод и на някоя от тези книги, те биха били наистина ценно притежание за всяка библиотека. Но тук единствено съм направила опит, маркирайки основните моменти по неговия път и подпомогната от майсторите биографи¹, да скицирам трансформацията у този човек, която му е отредила безсмъртие.

Преди да пристъпи към същинското съдържание на книгата, предлагам на читателя поглед към гледището на доктор Константин Херинг относно *Необходимите условия за изграждане на справедлива оценка за Ханеман*:²

"Ако искаме да преценим един човек, принадлежащ

¹ Заслуга за онова, което знаем за живота на Ханеман имат редица автори, всъщност почти всички от големите имена в хомеопатията, чрез известни многобройни публикации в хомеопатичните периодични издания от 19-ти и 20-ти век, и няколко книги. Все пак сред биографите на хомеопатията и в частност на Ханеман, специално място заемат Томас Л. Брадфорд, Р. Е. Дъджън, Вилхелм Амеке и Ричард Хаел. За написването на очерка *Similia similibus* са използвани източници от англоезичната литература, както следва: R. E. Dudgeon, *The Lesser Writings of Samuel Hahnemann*, New York, 1852; Th. L. Bradford, *The Life and Letters of Samuel Hahnemann*, Philadelphia, 1895; Wilhelm Aemeke, *History of Homeopathy: Its Origin; Its Conflicts*, London, 1885; Richard Haehl, *Samuel Hahnemann, His Life and Work*, Stuttgart, 1922

² Статия с такова заглавие е публикувана в *North American Homoeopathic Journal*, том I, 1851. – превод Цв.К.

на историята – оценка, която сама по себе си полага претенция за собствено историческо място и се издига над преходния интерес на празнословните произведения, трябва да я облекнем на цялостно обмисляне на живота и труда на онзи, за когото тя се отнася.

Една такава оценка спрямо Ханеман би обхващала следните моменти:

Историята на епохата, през която е роден, обрисувана с точни и майсторски щрихи. Не просто общите приказки, фактите от обществен интерес и държавната политика – като всесилният Съд с неговите *Помпадур* и *Волтер*; младият герой *Фредерик*³, все още неназован *Велики* и Мария Терезия, по рождение велика; но трябва да се вземат предвид и особеностите: *Лесинг*⁴, който прилежно изучава Шекспир, докато Ханеман е лежал усмихнат в люлката, и *Лавоазие*⁵, зает с момчешките си игри. Защото тъкмо полемиката между Лесинг и Гьотце⁶ е формирала религиозните виждания на Ханеман за живота; неговите дискуссионни трудове постоянно напомнят за Лесинг, докато Лавоазие и триумфът на противовъзпалителната школа го водят от царството на химията към това на медицината.

Кратко описание на електоралната фабрика в Майсен, където преди един век заклетият художник, неговият баща, е водел разисквания със своите деца, показващи как този родител и майката, зависимите сановници на стария режим, са били ангажирани с ранното обучение на своя син; възпитанието на

---

³ Фридрих II, крал на Прусия.

⁴ Готхолд Ефраим Лесинг, германски поет от епохата на Просвещението.

⁵ Антоан дьо Лавоазие, основоположник на съвременната химия.

⁶ Йохан Мелхиор Гьотце - лутерански пастор и теолог от епохата на Просвещението. Известен е с дебата си с Лесинг в периода 1777-1781 по религиозни въпроси. Повече информация: https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Melchior_Goeze.

учителя в Афра, при когото Ханеман като момче е прекарвал свободното си време, четейки афоризмите на Хипократ; най-сетне неговите учители в гимназията и общото състояние на лечебното изкуство по онова време – тези неща би трябвало да представляват въведение към първата част.

Цялата първа част трябва да представлява описание на живота и трудовете на Ханеман до 1790 година – всички трудове, преводи и наблюдения – с препратки към епохата, която го е създала и формирала; събитията на съвремението му, популярните автори, мненията на медицинските школи. Не е трудно да бъдат открити любимите му автори, защото той ги отразява в себе си; виждаме също с каква рядка упоритост той се противопоставя на управляващите модели и далеч по-необичайната скромност, проявена например във високото му мнение за Хуфеланд, когото Ханеман вече далеч е превъзхождал още преди 1790 година.

След като бъдат поставени тези основи и личността на Ханеман бъде изобразена пред нас в светлината на неговото ежедневие, мисли и трудове, епоха и съвременници, втората и най-важна част трябва да бъде посветена на обсъждане на новото мнение, което е формирал и изявление за произхода и постепенното разгръщане, стъпка по стъпка, на хомеопатията. От забележките в *Materia Medica* на Кулен през всички последващи негови писания и дори през последователните издания на *Органона*, наличните материали трябва да бъдат грижливо издирени и внимателно събрани, до последните думи на умирация учен.

Докато проучваме тези материали, всяка критика трябва да бъде възпирана; никаква партизанщина не бива да отклонява повърхностните читатели с праволинейна конвенционалност; зората на мислите на откривателя трябва да бъде видяна в нейната

същинска първична форма, в нейния прогрес и развитие, изключена от всякакви дребнавости.

След трудовете и публикуваните и непубликувани негови писма, вътрешното морално състояние на този мъж, сърцето и чувствата му трябва да бъдат видени като скрития извор на всичко. Именно тук, за нас и за всички хора, лежи опасността да сгрешим; да, най-голямата опасност – тази да бъдем несправедливи – и тук най-вече бихме се осмелили да бъдем несправедливи; тук наш дълг е да упражним най-голямо внимание и най-старателна грижа. Тук нищо под формата на сведения не трябва да бъде пропускано, но не това, което другите са казали за него, а онова, което той самият е казвал за себе си и другите.

Наред с всичко това трябва да бъде описан неговият характер, начинът му на мислене, защото тези неща определят домашния, обществен и политическия живот, и поведението на мъжа, съпруга и гражданина, на лекаря, наставника, колегата и полемиста. Всички ние сме деца на своите бащи – обстоятелствата; оформени сме от нашите най-близки връзки, пропорционално на тяхната сила и повторения; и това съображение не бива да ни напуска при оформянето на оценката ни за Ханеман.

Плеядата негови клеветници не би трябвало да бъдат подробно описвани в такава една книга; но там, където те са прекалявали или пък са правели достойни отбелязвания, биха заслужили да бъдат споменати.

Така историкът би трябвало да съпроводи своя герой до времето, когато грижовната ръка го е отдръпнала от външния свят; когато сетивата му са прекъснали връзката с перото и речта и са се разгърнали към източника на радост и надежда, и той е отпътувал, в мир със себе си, към Бога и невидимия свят.

Нека тогава последва оценката – не изразена в написаното, не очертана от трудолюбивия биограф – а оформена в душевните недра на онзи, който е прочел и обхванал цялото." - *Константин Херинг, Филаделфия, 1851*

Както се вижда, за да изпълни очертаното от Херинг цялостно проучване на личността и трудовете на Ханеман, на човек ще са нужни години. Но има такива, които ще стигнат до края.

Ако читателят подходи към следващите страници, имайки предвид казаното, ще успее да създаде за себе си изходна точка към разбирането, че класическата хомеопатия е част от медицинската наука, а не някаква "недотам надеждна алтернатива" или "подпомагащ конвенционалната практика метод".

Хомеопатията е онази реформа в медицината, за нуждата от която Самуел Ханеман ревностно е писал, проучвал, провеждал опити и най-сетне въвел с цената на непрекъснатата борба, отдавайки цялата си същност, през целия свой живот. Като човек, който се възползва от плодовете на неговия труд, смятам за белег на крайно лицемерие да замълча безразлично пред изопачаването на истината. Честността, ако не друго, изисква да се напомни открито на обществото, че здравето и благополучието, което хомеопатията осигурява, заслужават да се борим за правото си на достъп до нея. Няма по-сигурен начин за постигане на това от непрекъснатото изтъкване на фактите и свеждането им до знанието на все повече хора.

Цветана Коджабашева
София, 2022

Hon. Gustav Lehmann

Lieber Freund!

Es bittet Sie, wie auch die Dittschelowsky'sche
Anbahnung von einer Reise nach Wetzlar
bezugnehmend auf die Reise nach Wetzlar, die Sie
mir noch nicht geschrieben haben, Sie wird
mir dieselbe mitbringen, mit allfälligen
Geldern von Frau's Hand, damit ich weiß,
daß Sie noch dabei sind, auch weißt mir das,
gesund und glücklich zu sein, auf wie ich Ihnen
Freundlichst befehle.

Ich bin beide für Sie dankbar und wünsche
gerne, daß Sie bald nach Hause kommen.

Frankfurt den 22. März
1841

Hon. Sam. Habermann

ЕСЕ ВЪРХУ НОВИЯ ПРИНЦИП ЗА УСТАНОВЯВАНЕ НА ЛЕЧЕБНИТЕ СИЛИ НА ДРОГИТЕ

С преглед на досега използваните способности¹

В началото на това столетие Академията на науките в Париж удостои химията с незаслужена чест, изкушавайки я да пристъпи на авансцената като откривател на лекарствените свойства на дрогите и по-конкретно на растенията. Последните бяха подложени на въздействието на огъня в ретортите, обикновено без вода, и чрез този процес и от най-смъртоносните, и от най-невинните дроги бяха добити почти еднакви продукти – като вода, киселини, смолисти субстанции, въглен, а от последния, алкали; всички те от един и същи тип. Големи парични суми бяха изразходвани за разрушаването на растенията преди да се разбере, че никоя от важните им съставни части не може да бъде добита чрез това огнено мъчение, а още по-малко пък чрез него може да бъде направено някакво заключение за лечебните им сили. Това безумие, каквото си беше с малки отклонения, продължи близо половин век, постепенно натрупвайки неблагоприятни впечатления в умовете на съвременните лекари, които бяха по-просветени в химичното изкуство и неговите ограничения; те почти единодушно приеха обратното становище и отрекоха на

---

¹ От Журнала на Хуфеланд. Том ii, част iii, 1796